

Heemkunde Boxtel

Boxtel Kroniek

Heemkunde Boxtel

*lezing 19 januari
lezing 2 maart*

januari 2023

Voorwoord

door Henk van Beers, voorzitter

Je leeft lokaal...je denkt globaal...

December wordt gekenschetst als de maand van de huiselijkheid bij uitstek. Waarschijnlijk door het gure weer, het korten van de dagen en vooral ook door het beschikken over meerdere vrije momenten, worden we uitgenodigd om het vertier dichterbij eigen huis en haard te zoeken. Als absoluut hoogtepunt van deze geborgenheid verschijnen dan de kerstdagen op de kalender. Rondom dit kerstfeest lijkt alles erop gericht de feiten en de werkelijkheid van het lokale en het wereldnieuws een poosje te vergeten of zelfs te verdoezelen. De commercialisering van het kerstfeest en de daarmee gepaard gaande kersthumbug zet alles op alles om van het kerstfeest een tweede of misschien wel een eerste sinterklaasfeest te maken en daardoor de ware kern te camoufleren. Zo wekt de doorgaans gebruikelijke kerstromantiek ons op om 'even een paar dagen' heerlijk weg te dromen in een wereld van schijn en verbeelding. Om daarna vervolgens weer koud en kil wakker te worden in een regelrechte confrontatie met de alledaagse werkelijkheid. Je kunt je de vraag stellen hoe deze commerciële kerstquatsch en valse romantiek zich verhoudt met een wereld waarin de vreemdelingenhaat explodeert, waarin zinloos geweld ons verschrikt en waarin de media ons dagelijks op wereldniveau wereldwijde misère onthult. De Oekraïne, klimaatcrises, epidemieën, inflatie en recessie, allemaal werden het de afgelopen jaren synoniemen voor ellende, verdriet, eenzaamheid en honger. Elke

dag werden we er mee geconfronteerd, indringende beelden, soms op nauwelijks drie uur vliegen van ons vandaan.

Dichter bij huis ziet de wereld voor velen van ons er toch wat anders uit. Ook al zijn we aan deze kant van de wereld er nog lang niet en valt er nog heel veel te verbeteren. Maar er gloort hoop. Op de drempel naar het nieuwe jaar moest ik even denken aan de titel van een rapport uit mei 2006. *'Met het verleden de toekomst in.'* Het was een onderzoek naar de organisatie van heemkunde binnen onze provincie. Heemkunde werd daarin omschreven als de voorliefde voor de plaatselijke historie in al zijn facetten: archeologie, genealogie, dialect, naamkunde, geografie, en zelfs biologie en ecologie. Een voorliefde voor de eigen omgeving die uitnodigt tot kennismaking met het verleden van onze meest directe voorouders. Met als resultaat een boeiende beschrijving van het toenmalige vallen en altijd weer opstaan van onze voorgangers. Juist uit hun *'zweten en zwoegen...'* ontstond perspectief. Dat gold voor 'toen', maar gegarandeerd ook voor het 'nu' en in de 'toekomst.' Hopelijk ook voor hen, die vandaag de dag, hier of daar, dreigen om te vallen. Naar mijn mening kan heemkunde mede gezien worden als een handreiking richting nieuw uitzicht en blijvend perspectief. Dat indachtig, wens ik iedereen namens Bestuur en Redactie een zonnig uitzicht op 2023.

**Donderdag 19 januari om 20.00 uur
in zaal Rembrandt, Rechterstraat 56 Boxtel**

**Dagelijks leven in 'ontugt'
Prostitutie in de vestingstad
's-Hertogenbosch, 1629-1795**

Lezing door Jos Wassink

Prostitutie in de vestingstad 's-Hertogenbosch in de 17de en 18de eeuw.

In 1629 werd de onneembaar geachte vestingstad 's-Hertogenbosch veroverd door de Prins van Oranje, Frederik Hendrik. De stad en de Meierij behoorden vanaf die tijd bij de Noordelijke Nederlanden. Calvinistische regenten gingen de scepter zwaaien in de hoofdstad van de Meierij en duizenden soldaten werden ingekwartierd. De regenten en de strenge predikanten konden niet verhinderen dat daar waar soldaten waren, ook prostitutie was. Prostitutie lijkt een universeel verschijnsel. De organisatie ervan is in de loop der tijd veranderd en de maatschappij heeft grote invloed op het fenomeen.

In 2021 verscheen van de spreker, Jos Wassink,

Dagelijks leven in 'ontugt'. Prostitutie in de vesting 's-Hertogenbosch, 1629-1795 Het boek behandelt het reilen en zeilen van de vrouwen die in de achttiende en negentiende eeuw in de Brabantse hoofdstad werkzaam waren in de prostitutie. Wassink gaat in zijn lezing niet alleen in op de organisatie van de prostitutie, maar belicht ook de maatschappelijk achtergrond van de vrouwen die erin werkzaam waren. Hij geeft een inkijkje in het dagelijks leven in de bordelen en ook de tippelgebieden komen aan bod. 's-Hertogenbosch had in die periode steeds een groot garnizoen. Het zijn vooral de soldaten die klant waren. Duidelijk zal worden dat voor een omvangrijk deel van de Bossche bevolking armoede en ellende waren verweven met criminaliteit en in het bijzonder met prostitutie.

schandhuik, vervaardigd door schrijnwerker Jacobus van der Hoeven en schilder Ambrosius Visscher, uit 1688 (Foto Peter Cox, Collectie het Noordbrabants Museum). Veroordeelde prostituees werden in de huik te schandde gezet

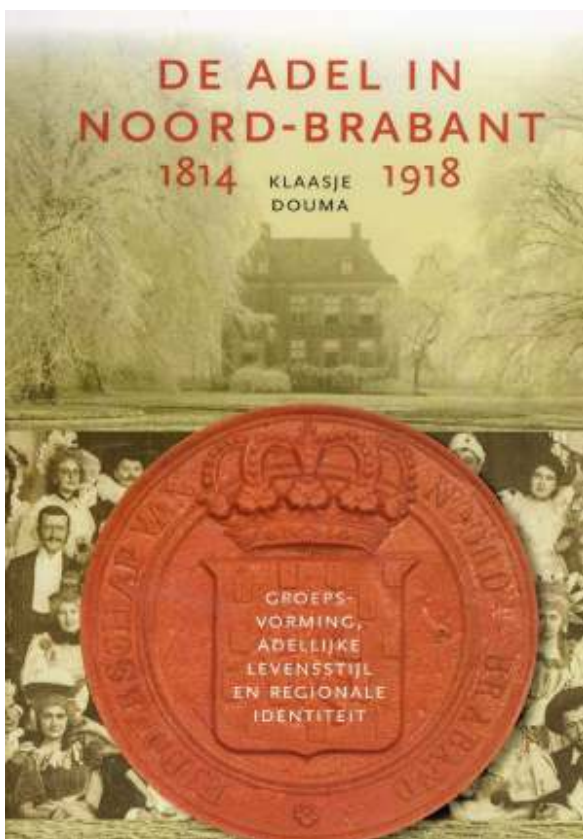
Donderdag 2 maart om 20.00 uur in zaal Rembrandt, Rechterstraat 56 Boxtel 'De adel in Noord-Brabant 1814-1918' Lezing door Klaasje Douma

De ridderschap van Noord-Brabant Een adellijk fenomeen vanaf 1814

Het ontstaan van de ridderschap van Noord-Brabant in 1814 is onlosmakelijk verbonden met de vorming van de adel in de provincie. In het eerste deel van de lezing schets ik de achtergrond waartegen en de context waarin die adel tot stand kwam. Dit deel start met een inleiding over de koninkrijksadel, waarin wordt ingegaan op de volgende vragen: Waarom? Hoe? Wat? en Einde? Daarna zoomen we in op Noord-Brabant en zien we hoe in deze provincie de koninkrijksadel vorm kreeg. Ter illustratie passeren de nobiliteringen van onder andere baron de Senarclens de Grancy en de jonkheren de Jonge van Zwijnsbergen, Martini en Speelman de revue.

In het tweede deel komt het reilen en zeilen van de ridderschap aan bod. Het belangrijkste jaartal in

dat verhaal is 1850, toen er een eind kwam aan de staatsrechtelijke functie van de ridderschap en deze als privaatrechtelijke vereniging werd voortgezet. Het waarom en hoe hiervan komt natuurlijk ter sprake. Andere vragen die behandeld worden zijn: Wie waren er lid van de ridderschap en waarom? Waar hielden de leden zich mee bezig? Hoe functioneerden bestuur en commissies? Hoe ging het met de financiën en met name het fonds van de ridderschap? Hoe 'adellijk' en 'Brabants' was de ridderschap van Noord-Brabant? In dit deel worden ontwikkelingen en gebeurtenissen onder meer geschetst aan de hand van daden van edellieden uit families waarvan leden ook in Boxtel en omgeving actief waren, zoals Speelman, Martini, De Jonge van Zwijnsbergen, Van Rijckevorsel van Kessel en de Kuijper.

Klaasje Douma is werkzaam geweest in de administratieve en automatiseringssector. Daarnaast heeft ze in haar vrije tijd Cultuurwetenschappen gestuurd aan de Open Universiteit. Deze studie heeft ze afgesloten met een scriptie over de bewoners van het kasteel in haar woonplaats Heeze. Daarna startte ze met een promotieonderzoek aan de Tilburg University en promoveerde in december 2015 op een proefschrift over de adel in Noord-Brabant in de periode 1814-1918. Ze maakt al een flink aantal jaren deel uit van het bestuur van de heemkundekring in Heeze en sinds enige jaren ook van het bestuur van de Historische Vereniging Brabant. Namens die vereniging participeert ze tevens in de redactie van het Noordbrabants *Historisch Jaarboek*. Ze is ook lid van de redactie van de *Heemkronyk*, het periodiek van de heemkundekring, en schrijft regelmatig artikelen voor dit blad. Ze heeft de eindredactie verzorgd voor diverse uitgaven van de heemkundekring, waaronder een historische tocht door Heeze en door Geldrop en Zesgehuchten.

Boerenleenbank in Boxtel

Door Jan van de Sande

De Boerenleenbank werd 125 jaar geleden opgericht in Boxtel. In het begin werden bankzaken via persoonlijk contact en met bankboekjes afgehandeld, nu worden de meeste bankzaken via het internet gedaan en verdwijnt de bank weer uit het straatbeeld. In dit schrijven wordt een overzicht gegeven van de geschiedenis van de Boerenleenbank in Boxtel.

Op 6 oktober 1897 wordt te Boxtel een coöperatieve Boerenleenbank opgericht op initiatief van de heer mr. Alphonsus van Rijckevorsel, lid der Provinciale Staten van Noord-Brabant en landbouwer, tevens voorzitter van de NCB. In de Staatscourant van 21 oktober 1897 lezen we: Bij notaris Niemann komt de hoogwelgeboren heer Adolphius Ludovicus Wilhelmus baron van Hugenpoth tot Aerdt, burgemeester der gemeente Boxtel, wonende te Boxtel, voor zich en in zijne hoedanigheid van gemachtigde van 10 (rijke) Boxtelse notabelen (landbouwers en ondernemers), waaronder van Rijckevorsel. De comparant verklaarde bij deze op te richten een coöperatieve vereniging, die geregeld wordt door het algemeen burgerlijk recht en handelsrecht en met de door partijen vastgestelde statuten. Het doel van de coöperatieve Boerenleenbank is ter verbetering van het landbouwbedrijf:

- a. aan vertrouwbare medeleden het nodige geld voor te schieten;
- b. aan de leden gelegenheid te geven om ledig liggend geld veilig te beleggen;
- c. een fonds te vormen of te houden.

De eerste directeur was L.H. van Lieshout. De inlegger kreeg 2,88% rente, wie geld leende moest 3,6% betalen. Minder dan f 1,- en meer dan f 250,- werd niet aangenomen. De kassier nam elke maandag tussen 19.00 en 20.00 uur geld in ontvangst. Door de omslachtige manier waarop geld moest worden geleend ging te bank ter ziele.

Boerenleenbank Boxtel
komt vacant de betrekking van
KASSIER
Brieven voor 1 Febr. a.s. aan den Directeur
J. J. v. d. SANDE, Tongeren 47, Boxtel.

In november 1911 werd gestreefd naar de heroprichting van de Boerenleenbank door Burgemeester A. Gijsen die ook voorzitter was van de Boerenbond. 25 boeren gaven zich op als lid van de coöperatie. Op 1 maart 1912 trad de Boerenleenbank in werking. Het eerste bestuur werd gevormd door A.J. Rumund (directeur), Jan Johannes van de Sande (onderdirecteur) en bestuursleden Janus van de Sande, W. Habraken en Th. Van Alphen. Tot kassier werd benoemd J. van de Brekel die kantoor hield in zijn woning aan de Osschepad (huidige Pr. Hendrikstraat). Van 1933 tot 1946 was M.A. van Bragt kassier en was de Boerenleenbank gevestigd in 'diens schoolhuis' aan de Mijlstraat. Na de oorlog werd er in het Brabants Centrum van 18 Januari 1946 geadverteerd voor een nieuwe kassier.

Molenstraat 14

In februari 1946 werd Piet van de Sande benoemd tot kassier. De bank verhuisde naar zijn woonhuis op Molenstraat 14. In de kamer links van de voordeur was de Boerenleenbank gevestigd vanaf februari 1946 tot midden 1958. In de eerste jaren was dit geen volledige baan omdat geld sparen en lenen nog beperkt was. De openingstijden waren op 4 dagen in de week van 9.00-12.00 uur. Klanten gingen door de poort links naar de deur van de wachtkamer (bovenraam zichtbaar), vandaar naar het loket voor afhandeling van hun bankzaken. In een muurkast was een stalen kluis voor het veilig bewaren van bankbiljetten en muntgeld. De administratie van gelden was toentertijd nog zeer omslachtig, met het gebruik van bankboekjes, zoals blijkt uit advertenties in Brabants Centrum.

Wegens benoeming van een nieuwen Kassier, moeten vóór 15 Februari alle boekjes bij de Boerenleenbank worden ingeleverd ter contróle

door de inspectie van de Centrale Bank. Op de vergadering der Vee- en Paardenverzekering kunnen boekjes worden afgegeven aan een der Bestuursleden der Boerenleenbank.

De Boerenleenbank in Bostel bleef lang een kleinschalige onderneming. De huiver voor lenen bij de bank was onder de boeren hardnekkiger dan onder industriëlen. Boeren gaven elkaar onderling vaak een hypotheek of lening via de notaris. Pas na 1950 begonnen de boeren op wat grotere schaal gebruik te maken van extern kapitaal voor investeringen (zie tabel).

jaar	Aantal leden	Ingelegd spaargeld (f)	Uitgeleend geld (f)
1912	74	17.375	8.287
1930-1939	~ 130	~ 98.000	~33.000
1945	222		
1950	280	~ 400.000	118.800
1961	~3200	6.342.000	~3.000.000

In 1958 werkten er in de Molenstraat 3 personen in één kamer, die toen te klein werd. De Boerenleenbank kocht toen Villa Ruysdael in de Stationsstraat 32 en verhuisde daar naartoe. In de Stationsstraat kreeg de heer J.A.L. Teunis de Leiding als kassier.

Villa Ruysdael

In Brabants Centrum van 11 mei 1962 wordt vermeld 'Gouden bestaansfeest Boerenleenbank werd in brede kring gevierd'. Op 5-6-7-8 mei 1962 viert de Boerenleenbank haar gouden jubileum. Voor de (her)oprichtingsdatum wordt uitgegaan van 1 maart 1912. De viering begint op zondag 6 mei met

Boerenleenbank - Bostel

Molenstraat 14

Met ingang van de volgende week, zijn de zitdagen als volgt:

Dinsdag 9-12 uur en 2-5 uur.

Donderdag 9-12 uur.

Vrijdag 9-12 uur.

Zaterdag 9-12 uur. De Kassier.

Boerenleenbank Bostel

Alle houders van Spaar, Voor- schot- en Lopende Rekening- boekjes worden verzocht hun boekjes in te leveren voor Kerstmis ter verificatie en Rentebij-schrijving. In verband hiermede zal de Boerenleen- bank van 25 December tot 2 Januari gesloten zijn. Men ge- lieve hiermede rekening te houden.

een H. Mis in alle Bostelse kerken. Zon- dagmiddag was er een receptie in het kantoor in Villa Ruys- dael. Maandag is er een feestelijke bijeen- komst voor bestuur en genodigden in ho- tel Bekkers. Dinsdag en woensdag avond zijn er feestavonden voor Le- den in zaal Bellevue. Het bestuur van de Boeren- leenbank bestond in 1962 uit Cees van Berkel (voorzitter), Engelbertus van der Staak en Sief Maas. In de raad van toezicht hebben zitting Harrie van de Sande, P.A. Langerwerf en Piet Schoenma- kers. Geestelijk adviseur was pastoor V. Tilman uit Lennisheuvel.

De economische groei en de toegenomen welvaart in Nederland in de jaren 60 leidden tot een sterke groei van de bankactiviteiten. Voor de meeste be- talingen wordt dan nog contant geld gebruikt. Daarom worden er filialen in gebruik genomen. In de Nieuwe Wijk (Selissen) komt een filiaal in de van Beekstraat 9 in het winkelcentrum. Bij de start van de ontwikkeling in Plan-Oost komt er in de Nieuw- straat bij de Rots een bankfiliaal in een tijdelijk noodgebouw. Dit filiaal komt nog landelijk in het nieuws door een mislukte bankoverval op 30 no- vember 1968 's-avonds. Onder mogelijke bedrei- ging met een pistool weigert kassier Piet van de Sande geld te geven, waarop de overvaller gelukkig afdruipt. Het filiaal in Plan-Oost verhuist later naar de Beneluxlaan en wordt bij de bouw van het win- kelcentrum Oosterhof daarin gevestigd.

Door de groei van de bankzaken is Villa Ruysdael te klein geworden en is de dienstverlening niet meer optimaal. Onder leiding van directeur Jan Berkers (1967-1994) wordt besloten tot nieuwbouw aan de Stationsstraat 32. In 1970 wordt Villa Ruysdael af- gebroken en huist de Boerenleenbank tijdelijk in Hotel Riche, Stationsstraat 47. Op 6 mei 1971

Van Beekstraat 9 (Selissen)

Nieuwstraat (noodgebouw) Oost

'Plan-Oost'- Beneluxlaan

Oosterhof 14a

wordt het nieuwe bankgebouw aan de Stationsstraat 32 geopend. Bij verbouwingen wordt het bankgebouw in 1981 uitgebreid en in 1994 wordt de voorgevel veranderd. Met het grotere hoofdkantoor en door de introductie van girale betalingen worden de filialen in Boxtel gesloten.

De plaatselijke coöperatieve banken in Nederland ontstonden in navolging van F.W. Raiffeisen, die in Duitsland in 1864 de eerste kredietcoöperatie vormde. In Noord-Brabant leverde Pater Van den Elzen een grote bijdrage aan het ontstaan van de Boerenleenbanken. Uiteindelijk groeiden de coöperatieve banken uit tot twee centrale bankorganisaties, de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Bank (1898) in Utrecht en de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank (1898) in Eindhoven. De zelfstandige lokale banken waren bij de centrale organisaties aangesloten. In 1972 fuseerden beide banken tot

één centrale bank, genoemd naar de eerste twee letters van beide banken. De Rabobank was een feit.

Om tot een efficiëntere bedrijfsvoering te komen wordt besloten tot fusies van de lokale banken. Onder leiding van Geert van der Horst, directeur

Rabobank Boxtel van 1995-2000, fuseren de Rabobanken van Boxtel en Liempde op 1 september 1996. De Boerenleenbank in Liempde is opgericht in 1910 en het kantoor is gesloten op 1 juli 2015. Op 1 september 2007 fuseren Boxtel & Liempde met Sint Michielsgestel (opgericht in 1919) tot Rabobank Dommel & AA. Op 1 mei 2014 fuseren Rabobank Dommel & AA met de Rabobank Sint-Oedenrode (1912) & Schijndel (1897) tot Rabobank Hart van De Meierij. Op 1 januari 2016 fuseren alle lokale nog zelfstandige Rabobanken tot één coöperatieve Rabobank. Na ruim 100 jaar zijn de lokale Boerenleenbanken overgegaan naar een grote Nederlandse internationale bank. De missie van de bank is ook veranderd: 'Samen met klanten, leden en partners zetten we ons al 125 jaar in voor een toekomstbestendige samenleving en grote maatschappelijke uitdagingen. Met als uitgangspunt dat we samen meer bereiken dan alleen. We zijn inmiddels actief in achtendertig landen. Wereldwijd focussen we ons op klanten in de food & agri-sector. In Nederland bedienen we particuliere en zakelijke klanten met een breed assortiment aan financiële producten.'

De toename van girale betalingen via computers en het internet maken grote datacenters noodzakelijk. In april 2010 opent de Rabobank zijn nieuwe, groene datacentrum op het industrieterrein Ladonk in Boxtel. In vijftien maanden tijd verrijst er een gebouwencomplex, bestaande uit een computercentrum, vier energiegebouwen en een kantoor. Het datacentrum vormt samen met het rekencentrum in het nabijgelegen Best een 'tweeling datacentrum.'

Omdat het aantal bezoekers aan de bankkantoren van de Rabobank sterk afneemt, mensen doen hun bankzaken steeds meer online op de app of computer, heeft de Rabobank Hart van De Meierij het kantoor in Boxtel in het najaar van 2021 gesloten. In Schijndel en Sint-Oedenrode zijn de kantoren al eerder gesloten tijdens corona lockdown. Als het gebouw in de Stationsstraat plaats maakt voor een nieuw appartementengebouw verdwijnt de Boerenleenbank definitief uit het Boxtelse straatbeeld.

Bronnen: Nederlandse Staatscourant nummer 247; Hans Pel, Boxtel Toen en Nu, blz 7, 10; Hans Pel, Economische bedrijvigheid Boxtel (1994), blz 230 en 296; Brabants Centrum 10 nov 1961 en 11 mei 1962; Volkskrant 1 dec 1968; Rabobank Dommel en Aa, Een introductie, 2011; Historisch Archief Rabobank, Ontstaan Rabobank Hart van De Meierij; Computable, Rabobank opent twin-datacentrum in Boxtel 16 apr 2010; Brabants Dagblad 2 sept 2011.

Gevonden voorwerpen

door Carlo Spee

In mei van dit jaar heeft Heemkunde Boxtel het CARE project in Boxtel georganiseerd. Dik Bol heeft hierover al uitgebreid verteld in onze Kroniek van september. CARE heeft al in verschillende dorpen in het Groene woud plaatsgevonden o.a. in Aarle, Esch, Gemonde en Liempde. Deze projecten staan in het teken van 'gemeenschapsarcheologie'. Dat betekent dat je zelf mee kunt doen of kennis kunt maken met het werk van archeologen en wat dat oplevert aan kennis over de geschiedenis van ons dorp.

Team Fellenoord, waar de kling is gevonden

Na deze prachtige en succesvolle dag, waren er honderden kilo's aan materiaal verzameld uit alle gegraven 10 putjes. Dit werd voorheen door studentenarcheologie in Amsterdam verder verwerkt om te kijken hoe oud, en wat het allemaal was. Maar onze archeologie werkgroep heeft de vondsten uit Boxtel nu zelf verwerkt in de ArcheoHotSpot in het Oertijdmuseum.

Dat was een hele klus, en vele enthousiaste leden van onze werkgroep, maar ook de bewoners van de tuinen waarin we hebben gegraven hebben meegewerkt. Iedereen is in de ArcheoHotSpot welkom, je hoeft nergens lid van te zijn.

In de ArcheoHotSpot worden iedere maand activiteiten georganiseerd op het gebied van archeologie, zoals workshops en nu dus ook het uitwerken van deze Care vondsten. Alle CARE vondsten zijn eerst gewassen en gedroogd, ook het vele bouwafval, de vele kolenslakken en kiezelstenen etc.

Als alles is gedroogd worden alle voorwerpen gesorteerd in o.a. bot, glas, keramiek, metaal, slak, steen en bouw materiaal. Dus als een gegraven put 1 meter diep was, heb je 10 lagen van 10 cm, dus 10 zakken met materiaal dat gesorteerd moet worden.

Wie weet wat er verder nog in deze 'gevonden voorwerpen' te vinden is!! We hebben al botten van dieren gezien met slachtsporen, ook pijpenkopjes en mooie gekleurde scherven.

Gevonden voorwerpen uit put 15 laag 12 (110-120 cm)

Zoals begin van deze maand in de kranten stond, werd er ook een vuurstenen werktuigje (kling) uit de middensteentijd ontdekt! Dit is dus nog ouder dan het glazen fragment van de 'la Tene' armband, wat op de graafdag zelf al werd herkend en uit de late IJzertijd, begin Romeinse tijd komt.

Midden-steentijd vuurstenen werktuigje Kling

Op zaterdag 7 januari 2023 van 10.00 tot 12.30 uur worden alle gevonden keramiek vondsten verder uitgezocht in de ArcheHotSpot. Dit kunnen we doen door de scherfjes te vergelijken met vondsten die al gedetermineerd zijn. Inmiddels hebben we een hele mooie vergelijkingscollectie opgebouwd, waardoor we vondsten zelf kunnen determineren. Iedereen is welkom!

 Het wassen van alle vondsten

Een vechtpartij op het ijs in Boxtel

Door Christ van Eekelen

Theodorus Pastoor is geboren in Hedikhuizen op 9 april 1864. Op elfjarige leeftijd verhuist hij met zijn moeder naar Boxtel. Zijn vader, Dirk Pastoor, is een jaar eerder overleden.

Op 1 januari 1888, nu 135 jaar geleden, Theodorus is dan 23 jaar, krijgt hij met de politie en justitie te maken. Hij wordt gezien als de veroorzaker van een vechtpartij, die zich afspeelt op het ijs.

Op 24 januari 1888 wordt hij door de Arrondissementsrechtbank in 's-Hertogenbosch schuldig verklaard aan mishandeling en wordt veroordeeld tot een geldboete van f 5,00 subsidiair een hechtenis van vijf dagen.

Het vonnis van de Rechtbank te 's-Hertogenbosch luidt kort samengevat:

Op 24 januari 1888 vindt de terechtzitting plaats tegen:

1e Antonius van der Hage, 16 jaar, bakker, geboren te Boxtel.

2e Theodorus Pastoor, 23 jaar, schoenmaker, geboren te Hedikhuizen, beiden wonende te Boxtel.

Beiden worden beklaagd dat ze op 'Den 1e januari 1888 te Boxtel elkander opzettelijk en moedwillig hebben mishandeld, de eerste door den tweede met een schaats op het hoofd te slaan waardoor deze is verwond geworden, de tweede door den eerste te slaan.' De Officier van Justitie eist daarom beklagden schuldig te verklaren en te veroordelen tot een gevangenisstraf van veertien dagen voor de eerste en een gevangenisstraf van drie dagen voor de tweede beklagde.

Getuige 1 heeft gezien dat op het ijs onder de gemeente Boxtel, beide beklagden met elkander twist kregen, dat '1e beklagde den 2e beklagde met een schaats sloeg en dat de 2e beklagde na dat gevecht eene groote bloedende wonde op het hoofd had.'

Uit de andere verklaringen ter terechtzitting blijkt, kort samengevat, dat de 2e beklagde de vechtpartij was begonnen, eerst met de vuist te slaan, daarna meermalen met de schaats, die de 1e beklagde met de armen probeerde af te weren. Hierna heeft de 1e beklagde ook met een schaats geslagen.

'Overwegende dat door het opzet om lichamelijk leed te doen uit de omstandigheden resulteert, het wettig en overtuigend bewijs voor de aanklacht is geleverd en wel wat beide beklagden betreft door hunne bekentenis genomen, tegen ieder afzonderlijk voor wat ieder persoonlijk aangaat, en de beëdigde verklaringen van 1e en 2e getuige en wat 2e beklag-

de betreft de beëdigde verklaring van 3e getuige en beklagden alsoo schuldig staan aan het misdrijf omschreven en strafbaar gesteld bij artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht. Rechtdoende in naam des Konings Verklaart beklagden schuldig aan onderlinge mishandeling in voege voorschreven gepleegd.

Veroordeelt de schuldig verklaarden tot eene geldboete van vijf gulden ieder. Bepaalt dat de boete bij gebreke van betaling binnen twee maanden na de dag waarop de rechterlijke uitspraak kan worden tenuitvoer gelegd, vervangen zal worden door eene hechtenis van vijf dagen ieder.

Tevens veroordeeld om de proceskosten ad f 10,02 samen te betalen.'

Koninklijk bezoek op Landgoed Velder

De peuken van prins Bernhard

Door Nel van Doorn

Prinses Máxima was niet het eerste koninklijke bezoek dat Velder heeft mogen onthalen. In de tweede helft van de jaren vijftig werd Landgoed Velder regelmatig aangedaan door prins Bernhard die hier met andere hoge genodigden zoals baron Van Tuyll van Serooskerken kwam om te jagen en te genie-

ten van de Brabantse gastvrijheid.

Op gezette tijden werd er op Velder gejaagd op klein wild zoals konijn, fazant, haas, ree, houtsnip en eend. De jagers kwamen per rijtuig en gebruikten 's middags de lunch in het bos en het avonddiner op huize Groot-Velder. De familie Van Boeckel heeft nog tal van foto's in bezit die nog van de-

ze koninklijke bezoeken getuigen.

Het vergt geen introductie dat de prins ook graag een sigaar of sigaretje rookte tijdens de jachtpartijen. De peuken die waren achtergebleven, werden door een van de drijvers bij de jachtpartijen verzameld en in een doosje bewaard als aanden-

ken aan het koninklijke bezoek. Hij schonk dit doosje vervolgens aan mevrouw Van Boeckel van Rumpst-van Heijst, die alles zorgvuldig bewaarde.

Na haar overlijden in 2010 kwam dit doosje met peuken weer tevoorschijn. Volgens goede gewoonte heeft de familie geprobeerd om de vroegere schenker te achterhalen om ze weer terug te geven. Die drijver was intussen al overleden, zodat het verhaal weer naar de achtergrond verdween.

Voor het schrijven van het boek *Vrikkhoven. Vroeger en nu, voor later* hebben de auteurs Ruud van Boeckel benaderd of deze aandenkens weer onder de aandacht konden worden gebracht. Tot de verrassing van de auteurs besloot Ruud het doosje te schenken aan Wim Merckx. Hij was tenslotte de grote verzamelaar van de buurt. Vervolgens trad het probleem op hoe deze unieke verzamelstukken te bewaren. Met goedvinden van de familie Van Boeckel werd al gauw het idee geopperd om de sigarenpeuken te veilen. De opbrengst zou dan geheel ten goede gaan komen aan een goed doel (tenslotte hebben de sigarenpeuken van Winston Churchill ook het nodige opgebracht; een exemplaar was goed voor tienduizend euro).

Zo zou prins Bernhard postuum nog mensen gelukkig kunnen maken met waar hij toen goed afstand van kon doen. Althans, het bleef toen alleen bij

Prins Bernhard poseert met de drijvers op Velder

een idee, want het doosje met de 'kostbare' inhoud was lange tijd onvindbaar.

Uiteindelijk werd het enveloppe met de peuk en het sigarenbandje van prins Bernhard gevonden tussen de jachthemden in de kledingkast van familie Van Boeckel. Hoe toepasselijk! Zoals beloofd, kregen Wim en ik de peuken overhandigd met de boodschap dat we ermee mochten doen wat we wilden. In de documentaire van omroep Dommeland "*Vrikkhoven, het boek van Nel en Wim*" was sprake van een mogelijke veiling van de peuk, voor een goed doel. Maar het een en ander verliep anders dan gepland. Voordat er überhaupt plan bedacht was, wilde Wim die peuken eigenlijk niet meer hebben. Hij was er een beetje vies van en zijn vrouw hoefde ze ook niet in huis te hebben. Zo kwamen Bernhards 'relikwieën' in mijn bezit. Ik was er inmiddels al achter dat ze niet écht kapitaal zouden gaan opleveren, want de garantie kon natuurlijk niet gegeven worden of ze ook écht van prins Bernhard waren. Aan de andere kant: de oude mevrouw Van Boeckel had de peuken waarschijnlijk niet voor niets tot haar dood zorgvuldig bewaard.

Uit onverwachte hoek was er plots belangstelling gekomen. Vanuit Frankrijk werd mij geadviseerd om de peuken aan een 'royalty-watcher' te geven. De man dacht zeker te weten dat ik deze journalist daar een groot plezier mee zou doen. Hoezo en waarvoor? Om er nog een DNA-profiel uit te halen om zo mogelijk nóg een onecht kind te kunnen opsporen. Ik heb hem op zijn Boxtels verstaan te geven dat hij "hem kon opblazen". Geen gerommel met de nalatenschap van prins Bernhard! Het DNA moet bovendien inmiddels al zó vervuild zijn, dat uit het koninklijke speeksel niet meer vast te stellen valt of we alsnog te maken kunnen gaan krijgen met een postuum be kroonde coïtus. Geen kwaad woord over de prins. Nee, voor platte sensatie wordt geen afstand gedaan van dit 'kroonjuweel'. Liever een plaatsje tussen de jachttrofeeën dan maar?

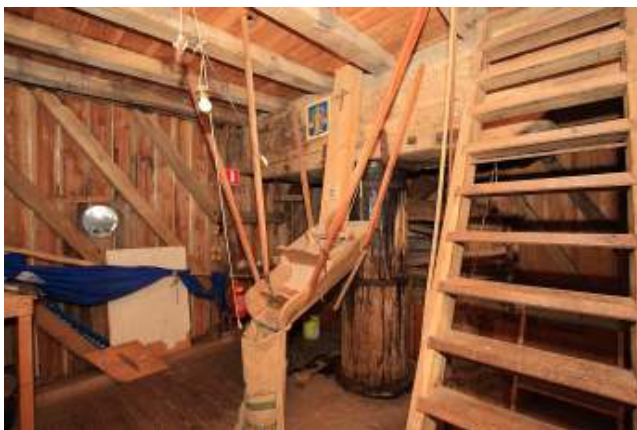

Foto's peuk en sigarenbandje: Rini van Oirschot

Standerdmolen Molenweide van de heer van Boxtel

Door Ruud van Nooijen

Molens worden wel als relict van de Industriële Revolutie van de Middeleeuwen aangeduid. Veel plaatsen in Nederland hadden in het verleden één of meerdere molens. Op een foto van de skyline van Dordrecht uit 1866 tellen we maar liefst elf windmolens. De titelpagina van een statenbijbel toont eenzelfde beeld van Leiden met 8 windmolens. Tijdens het Ancien Régime bestaat het wind- en waterrecht, dat meestal in handen van de lokale heer is. Het is het recht om wind en water te mogen gebruiken voor het aandrijven van een of meerdere molens. Hiervan afgeleid is molen-dwang, waarbij de heer inwoners verplicht dat op een van zijn molens te doen. Op overtreding staan forse boetes. Deze rechten worden in ons land afgeschaft met de komst van de Bataafse Republiek in 1795. De heer van Boxtel bezit van oudsher meerdere molens, namelijk de 2 dubbele watermolens op Dommel en Smalwater en de Kasterense watermolen in Liempde. Hij verpacht zijn molens, dat hem inkomsten oplevert. Klein onderhoud is voor rekening van de molenaar, groot onderhoud, bijvoorbeeld vervangen van de maalstenen of wieken, komt voor rekening van de heer.

Interieur Molen De Vlijt afkomstig uit Boxtel, met midden achteraan de centrale standerd

Omstreeks het jaar 1681 wordt op de Molenweide een standerdmolen opgericht. Het is het oudste type windgraanmolen in onze contreien en komt mogelijk al in de 12^e eeuw voor. Het is een houten molen, met als hoofdonderdelen de voet en de kast. De voet houdt de centrale spil, de standerd of

staak, overeind en op de voet rust de kast. Boven in de kast zijn de wieken geplaatst en ook de maal-inrichting met molenstenen is in de kast geplaatst. Bij het op de wind zetten van de molen wordt de gehele kast, inclusief de staak, gedraaid. Bij een open standerdmolen zijn balken en onderzijde van de staak zichtbaar, bij een gesloten molen is de voet dichtgemaakt en wordt wel gebruikt als berging of woning. Voor zover bekend draagt deze standerdmolen gedurende zijn Boxtelse periode geen eigen naam. De bouw geschiedt in opdracht van de baron van Boxtel, Eugenius Maximiliaan van Horne (1631-1709).

De Boxtelse standerdmolen ligt aan de linkerzijde van de huidige Bosscheweg net voor het huidige VillaCatharina. Het molenhuis ligt dicht aan de weg, terwijl molen en bijgebouwen verder naar achter zijn gesitueerd richting het huidige Woonzorgcentrum Molenweide. Die naam herinnert aan deze molen en niet aan de op de andere zijde nabijgelegen watermolens op Dommel en Smalwater. Mogelijk doet het molenhuis gedurende een periode (1794-1859) dienst als barrière- of toluhuis voor de steenweg van 's-Hertogenbosch-Eindhoven-Luik, nadat in 1794 bij de Slag bij Boxtel het originele toluhuis aan de Clarissenstraat door brand is verwoest. Bij de verkoop van Kasteel Stapelen cum annex medio 1816 komt de molen in handen van gemeentesecretaris Petrus Cuijpers, woonachtig in de Dekanij op Duinendaal, de tegenwoordige pastorie. Hij doet de molen in 1834 van de hand aan baron De Senerclens de Grancy die al in 1816 de overige bezittingen van de Baronie Boxtel verwerft.

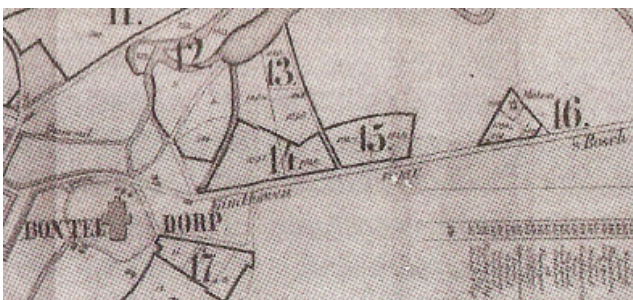

Mogelijk het molenhuis standerdmolen Boxtel, Pierre Janssen geschilderd 1930-1950

In de molen staat de inscriptie '24 maart 1821 P. W. van der Krabben'. Petrus Wilhelmus. [Pieter] van der Krabben 1790-1832, is molenaar te Boxtel en Sint-Michiëlsgestel. Reden inscriptie is onbekend. Pieter overlijdt 11 jaar later, slechts 42 jaar oud.

Het molenaarsgeslacht Van der Krabben komt al voor in 1466 met Peter Jansz van der Crabben als pachter van de Kasterense watermolen in Liempde. Uit de Boxtelse periode dateert nog een drietal andere inscripties van molenaars: P. v.d. Heuvel 1837 N-H, P.L. van Hoorn 1852 en A. van Hoorn 1854.

Koop 16, standerdmolen c.a. onderdeel van de verkoop van de voormalige baronie Boxtel in 1857. Jan Mahie uit 's-Hertogenbosch wordt dan de nieuwe eigenaar

In 1828 wordt de molen beschreven als in goede staat van onderhoud met twee paar molenstenen die tegelijkertijd kunnen werken. De molen wordt verhuurd aan de weduwe Van der Krabben en de jaarlijkse huurwaarde wordt geschat op 500 gulden.

In 1857 wordt de voormalige heerlijkheid Boxtel,

Kasteel Stapelen cum annex, verkocht door de erven van Gerardus Bogaers uit Tilburg. Ook de standerdgraanwindmolen maakt daarvan deel van uit en wordt nog gehuurd door molenaar Petrus Gerardus van Hoorn (1799-1885). Hij koopt de molen om deze in 1859 te verkopen aan Johannes Antonius van Lith, die de molen naar Geffen verplaatst. Bronnen spreken van verplaatsing naar Sint-Michiëlsgestel (Genenberg) of Nistelrode, maar waarschijnlijk is de molen in 1859 rechtstreeks van Boxtel naar Geffen verhuisd. In Geffen is het een gesloten standerdmolen en krijgt een naam 'De Vlijt'. In Geffen staat aan de Leiweg nog een andere 18^e-eeuwse standerdmolen met de naam 'Zeldenrust'. Beide molens zijn rijksmonument. Molen 'De Vlijt' heeft in Geffen op meerdere locaties gestaan. Medio 1973 staat hij te vervallen aan de Molenstraat en wordt door de gemeente Geffen aangekocht, verplaatst naar de Groenstraat en gerestaureerd. In 1976 gaan de festiviteiten rond de opening van de gerestaureerde molen gepaard met Molenfeesten. Dat wordt zo'n succes dat kort erna wordt besloten jaarlijks een dergelijk evenement te organiseren, het tot op heden drukbezochte 'Effe naar Geffe'.

Zondag 22 november 2009 brengt uw auteur een bezoek aan 'De Vlijt', na eerder een afspraak met vrijwillig molenaar Paul Wage-makers te hebben gemaakt. Deze roemt de soepelheid waarmee het gevluht (de wieken) van 'De Vlijt' draait. Met opgetogen blik in zijn ogen vertelt hij dat zijn molen in veel gevallen kan draaien met blote benen en geknipte nagels. Als hij de verwarring van mijn gezicht afleest, verduidelijkt hij zijn woordgebruik. Blote benen is zonder zeil/doek op de wieken en geknipte nagels is zonder stormplank op de wieken.

De Vlijt, 29 nov. 2009

De Vlijt in 1929 Katholieke Illustratie

Bronnen: archief auteur; BHIC 's-Hertogenbosch, o.a. artikel Henk Buijks van 14-3-2009 en 23-4-2014; Baanderheren, boeren & burgers, J. Coenen, 2004; boek De Brabantse Molens, S. Zoetmulder e.a., 1974; Molen de Vlijt, Heemkundewerkgroep Vladerack, Geffen

Huisnummering en Bevolkingsregisters van Boxtel online

Door Dik Bol

In de Bevolkingsregisters wordt sinds 1850 de bevolkingsadministratie van een gemeente bijgehouden, met daarin de wijzigingen door verhuizing, huwelijk, overlijden, en degelijke. De volkstellingsregisters zijn minder uitgebreid en laten een momentopname zien van de situatie in het jaar van de volkstelling. Bij het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) in 's-Hertogenbosch worden deze volkstellingsregisters en bevolkingsregisters van Boxtel bewaard, maar ook die van Liempde en Esch. Tot nu toe was er geen index, waardoor het lastig zoeken is. Maar gelukkig is daarin verandering gekomen...

De afgelopen jaren hebben vrijwilligers van het BHIC indexen gemaakt op de bevolkingsregisters. Het gaat in totaal om 102.261 akten (!) uit volkstellingen en bevolkingsregisters waarin personen genoteerd staan die tussen 1810 en 1938 als inwoner van Boxtel staan ingeschreven. Daarvan zijn allereerst de voor- en achternaam genoteerd. Daarnaast zijn meestal het geboortejaar, geboorteplaats en beroep ingevoerd. Bovendien zijn de indexen gekoppeld aan de scans van het betreffende register. Iedereen kan dus nu op naam zoeken en vervolgens doorklikken naar de bijbehorende scan. Die scans van de bevolkingsregisters bevatten nog meer interessante informatie die niet in de index overgenomen is. In de scan lezen we het precieze woonadres (met wijkletter en volgnummer), het moment van in- en uitschrijving bij de gemeente en aantekeningen van de nieuwe woonplaats bij verhuizing.

Zoeken in de index op bevolkingsregisters van BHIC gaat als volgt: www.bhic.nl en kies <Mijn stamboom>. Vul de naam van de gezochte voorvader in.

Om het aantal treffers te beperken gaat u naar <Uitgebreid zoeken> en zet u een vinkje V bij <Registratie bevolkingsregister>. U kunt ook nog filteren op datum, maar dat is NIET de datum waarop de persoon ergens woonde, maar wel de geboortedatum van de persoon. De plaats die vermeld wordt op deze schermen is NIET de woonplaats, maar de geboorteplaats van uw voorouder. U krijgt antwoord op vragen als 'Waar werden mijn voorouders geboren? Waar woonden ze? Wie woonden er nog meer in hetzelfde huis?' Ook inwonende schoonmoeder en dienstbodes worden vermeld. De scan kunt u meteen gratis online bekijken, downloaden en printen.

Al in 2011 is een heemkundegroep gestart om uit te zoeken hoe de oude huisnummering in Boxtel is opgezet. Duidelijk is dat de huizen tussen 1840 en 1930 elk decennium hernummerd werden. Pas vanaf 1930 worden de huisnummers en straatnamen gebruikt zoals wij die nu kennen. Al deze bronnen zijn gescand door Jos Mandos, Rini van Oirschot, Christ van Eekelen en Dik Bol en op internet gezet. Om van een ouder woonadres te vinden hoe dat huis tegenwoordig heet, heb ik, Dik Bol, een matrix gemaakt. Er staan 1000 huizen met hun adres in de verschillende decennia in deze matrix. Voor het centrum is die matrix nu gereed en beschikbaar op onze heemkunde-site <https://heemkundeboxtel.nl/dorpsgeschiedenis/straten-spoor-waterlopen/huizen-en-personen/>

In de komende maanden/jaren zal de matrix geleidelijk uitgebreid worden met huizen uit het buitengebied. Ook zijn er plannen om de decennia vóór 1840 aan de matrix toe te gaan voegen. Meer informatie vindt u op onze webpagina.

Volgnummer.	Dagteekening en Jaar der Inschrijving.	FAMILIENAAM. (Familienaam der Vrouw).	VOORNAMEN. (Voluit geschreven).	M. (mannelijk), V. (vrouwelijk), Geslacht.	Betrekkig van elken per- soon tot het hoofd van het huizegezin. (Niet in te vullen voor afzon- derlijk levende).	Dagteekening en Jaar de r Geboorte.	Geboorteplaats. (Met aanwijzing der pro- vincie voor inboorlin- gen van het land voor vreemdelingen).	Burgerlijke staat.	
								Tijdens de inschrijving.	Veranderingen en hare Dagteekening
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.

Metaaldetectie: Wat schuilt er in onze bodem?

Door Peter van Lierop

Veel mensen kwamen tijdens de coronacrisis thuis te zitten en wisten niet wat ze met hun tijd moesten doen. Een aantal van hen heeft een metaaldetector gekocht om de tijd mee door te brengen. Het eerste wat je denkt, als je zo'n apparaat hebt aangeschaft, is: is er nog wel iets te vinden in de Nederlandse bodem? Het antwoord is duidelijk ja. Er ligt van alles te wachten om ontdekt te worden. Vanaf de ijzertijd tot heden. Van gebruiksvoorwerpen tot auto-onderdelen, van alles wat met de kerk te maken heeft, kogels, munten, knopen, gespen enz. Dat de Romeinen rare jongens waren volgens onze voorouders, dat wisten we al. Maar ze waren ook slim, vernuftig en productief. Alleen zij al hebben ons veel nagelaten, waaronder ook veel munten.

Om een idee te geven hoeveel munten de Romeinen geslagen hebben, volgt hier eens stukje van het forum Ancient Coins dat door Anton Cruysheer op papier is gezet. In de Romeinse tijd zijn er 7200 verschillende munttypen geslagen en elk munttype kent gemiddeld 6,7 varianten. Het totaal komt hiermee op 48.240 verschillende munten. Het ge-

middeld aantal munten dat met een muntstempel werd geslagen voordat deze was versleten of kapot ging bedroeg zo'n 27.250 munten. Dit komt neer op circa 1,5 miljard munten. Als we de munten uit de Republiekeïense periode buiten beschouwing laten en alleen kijken naar de muntslag onder de Romeïns keizers, dan is de duur van het Romeïns rijk 503 jaar. (27 v. Chr.–476 na Chr.) Van de 2^e eeuw is bekend dat er een gemiddelde jaarproductie was van 55 miljoen munten in het gehele Romeïns rijk. Gaan we nu uit van een iets lager jaargemiddelde van 40 miljoen, dan komt dit na 503 jaar neer op het ongelooflijke totaal van 20 miljard munten, oftewel 20.000.000.000 munten. Het totaal gewicht aan metaal dat is gebruikt bij deze enorme muntproductie op basis van een gemiddelde massa van 6 gram per munt bedraagt dan ruim 3 miljoen kilo metaal.

En bij al deze aantallen denk ik dan: hoeveel van deze munten zouden nog schuil gaan in de Nederlandse bodem? Voor wie niet eerder het genoeg heeft ervaren van het vinden van een tweeduizend jaar oude munt: het kan, ze liggen er echt!

Bron: Detector Magazine nr. 185

Over Vroeger

nostalgia varia

Door Tjeu Cleutjens

Dat heb je, als je met oudere mensen praat. Het gaat altijd over vroeger. Ik vind dat niet zo erg en soms wel interessant ook. Ik hoef niet te vragen, zullen wij ook zo worden? We zijn het al! Graag wil ik wat vertellen over dat vroeger. Het valt niet mee om als echte Tilburger in 1960 te gaan werken op het gemeentehuis van Boxtel. En toch lijkt het goed te bevalen, anders blijf je er niet 36 jaar werken en woon je inmiddels de langste tijd van je leven al hier: 56 van de 88 jaren! Boxtel en Tilburg hebben iets met elkaar? Bestaan er toch zekere (heemkundige) banden tussen deze beide gemeenten?

In een heemkundig tijdschrift uit Tilburg las ik laatst een vraaggesprek van de werkgroep 'Tilburgs Taaleigen' met mevrouw Marcelis, een echte Tilburgse. Deze mevrouw antwoordt op de vraag 'Waren er in die tijd veel processies of pelgrimstochten?' 'Jao, nor Boxtel gingen we élk jaor. Nor 't heilig bloed van Boxtel. Er waren dan broederschappen en dan kon ieder nor z'n eigen cafeeke gaon om oew botterhammen op te eten, as ge uitgebied waart in die kerk.' We weten allemaal, elk jaar opnieuw wordt nog steeds op Drievuldigheidszondag in ons Boxtel de grote bloedprocessie gehouden. Niet direct meer een bedevaart, maar een processie die veel lijkt op de vroegere Tilburgse Heilig Hartprocessie en de Plechtige Omgang in 's-Hertogenbosch. Jammer dat die verdwenen zijn! Het is opmerkelijk dat in Boxtel toch elk jaar op-

Bloedprocessie in de Mgr. Wilmerstraat 1955 foto: Hans Kerremans

nieuw, wel met veel meer moeite, al die mensen weer bij elkaar te krijgen zijn om in de Bloedprocessie mee te lopen, mee te acteren. Tot voor weer heel wat jaren terug was een van de profeten

in deze processie een échte Tilburger: Marinus van Belkom, getrouwd met Catootje van Moorsel. Beiden zijn inmiddels al lang overleden. De kerk waarover mevrouw Marcelis spreekt is natuurlijk onze Sint Petrusbasiliek uit de 15e-16e eeuw. En de cafeekes liggen nog steeds aan de voet van de kerk en rond de Markt in Boxtel.

'Heb je nog volkstypes gekend?' wordt dan gevraagd. 'Ja, Piet Stams hebben we goed gekend. Dè was unne hele vlotte man, mar meej pliesie kon ie nie akkederen!' Piet Stams werd geboren in Boxtel op 12 oktober 1851 en overleed in Tilburg op 5 februari 1914. Hij was een markant straatfiguur, die allerlei streken uithaalde en voor hen die het verhaal nog niet kennen: bekend is zijn guitenstreek die tegen etenstijd bij een eenvoudige boerin van een afgelegen hoeve werd uitgehaald. Stams had zich door jongens op de rug laten schrijven 'Piet eet je mee?' Toen beklagde hij zich quasi treurig bij de boerin dat de jongens iets op zijn rug hadden geschreven. Toen hij haar dit toonde las de vrouw 'Piet eet je mee?', waarop hij gretig en guttig antwoorde 'alsjeblijft' en mee al was gaan zitten.

In hetzelfde tijdschrift zie ik een foto van de spoorlijn Tilburg-Boxtel in 1910, behorende bij een artikel over Tilburgse liedjes. Ik lees 'Ook in de richting Boxtel kwam een spoorlijn' mei 1865. Het refrein van het liedje 'Het sporke van Oisterwijk' kan ik zomaar zingen als ik wil: 'We hebben een sporke in Oisterwijk, wè zen we toch rijk, wè zen we toch rijk. Ge kunt na van Tilburg naar Boxtel hil vlug in duvelse vaart, zowel hinne als trug. We hoeven na niemer dur regen of slèek meej ut sporke van Oisterwijk.' Is het toeval? Opnieuw Tilburg-Boxtel, zij het dan 'meej ut sporke van Oisterwijk.' Overigens is dat spoor nog steeds de enige goede rechtstreekse verbinding tussen Tilburg en Boxtel. Natuurlijk met de auto of de fiets binnendoor via Oisterwijk, de 'Parel van Brabant', en Haaren, de 'Tuin van Brabant', naar Boxtel is in elk jaargetijde een prachtige route. Zeven kilometer korter dan via de grote weg Tilburg-Vught-'s-Hertogenbosch-Boxtel. De TOB-weg (Tilburg-Oisterwijk-Boxtel), weet u het nog, is er nog steeds niet en zal er ook wel nooit komen? Misschien is het wel beter zo, heb ik wel

eens horen zeggen, geen rechtstreekse verbinding tussen ons Tilburg en ons Boxtel. Even genoeg over de band tussen Boxtel en Tilburg, anders gaat het maar vervelen.

Ja, als je met oudere mensen praat gaat het bijna altijd over vroeger. Oudere mensen vergeten ook nog wel eens iets in hun verhaal te vertellen. Over Piet Stams bijvoorbeeld. Toen Piet Stams in 1914 ziek werd, had hij geen geld om dokter Bloemen in Tilburg te betalen. Omdat die hem toch hielp mocht Bloemen na Stam's dood beschikken over zijn skelet. Het skelet stond vele jaren in de tuin bij de dokter in de Gasthuisstraat (nu Gasthuisring) in Tilburg. Sinds 1989 bevindt het zich in het museum De Dorpsdokter in Hilvarenbeek.

Hanneke van der Eerden weet hierover nog te vertellen:

Eind jaren '80 breng ik met een gemêleerd Brabants gezelschap een groepsbezoek aan museum De Dorpsdokter in Hilvarenbeek. We krijgen een bijzonder geanimeerde rondleiding door Jan van Eijck, conservator en zelf werkzaam als arts. De rondleiding eindigt bij het skelet van 'een Tilburgse zwerver'. Het aangename bezoek indachtig organiseer ik in de jaren '90 een excursie naar De Dorpsdokter voor onze heemkundefeden, met het verzoek om de rondleiding weer te laten doen door die leuke dokter Van Eijck. En weer eindigt zijn verhaal bij het skelet. Hij heeft de lachers op zijn hand als hij opmerkt 'Dat is het skelet van een Boxtelse zwerver'. Ja, ja, denk ik, en als er morgen een groep uit Haaren komt is het een Haarense zwerver!

Na het verhaal van Tjeu Cleutjens weet ik dat het klopt: geboren in Boxtel en gestorven in Tilburg.

Kroniek van een naamkundebeoefenaar met een bescheiden wielerverleden

Op zaterdagavond 5 november zitten Hanneke van der Eerden en Christ van Eekelen naast elkaar te zwoegen op een vraag van de 'Bokselse kwis'. **'Op 20 april 1972 werd de koers gewonnen door een getalenteerde Boxtelse wielrenner (foto 2), die zijn fiets datzelfde jaar aan de wilgen hing, de Franse taal ging bestuderen en later een boek schreef over toponiemen. Welke wielrenner bedoelen wij?'**

Hanneke en Christ kijken elkaar aan en zeggen: 'Dat kan alleen maar Wim Veekens zijn' Maar ja, die heeft nooit gewielrend zeggen ze hardop. 'Ik vind schaken beter bij hem passen' zegt Christ.

Een telefoontje naar Wim Veekens geeft de verrassende oplossing. Wim heeft inderdaad gewielrend. Daar kan hij wel een boek over schrijven. Dus de afspraak was zo gemaakt voor een artikel in de Boxtel Kroniek.

Door Wim Veekens

De belangstelling voor het wielrennen is ontstaan op een zaterdag in de maand juli van 1961. Op die dag werd in de Rosmalense polder de Ronde van Rosmalen verreden. Vanaf die dag probeerde ik in gezelschap van een van mijn oudere broers naar alle wielerrondes in de omgeving van Den Bosch te gaan kijken. Dus ook in de maand augustus 1961 naar de fameuze Ronde van Boxtel, waar de winnaar als eerste prijs een ameublement van woning-inrichting Witteveen in ontvangst mocht nemen.

Na een aantal jaren gevoetbald te hebben bij OJC en Maliskamp, werd in 1969 de passieve wielermi-

crobe omgezet in actieve deelname aan wielervedstrijden. Eind jaren zestig, beginjaren zeventig van de vorige eeuw, was de wielersport om de woorden van een leraar Duits op de MEAO maar eens te gebruiken nog 'een weinig geciviliseerde sport.' Hij was echter wel altijd nieuwgierig of ik in het

Wim Veekens snelste liefhebber

In 1972 maakt Wim Veekens deel uit van de wielerploeg Teun van Pelt uit 's-Hertogenbosch

voorafgaande weekeinde 'erfolgreich' was geweest. Na de HAVO ben ik naar de Katholieke Leergangen in Tilburg gegaan voor de tweedegraadsopleiding Frans. Van een docent moest ik elke maandag in het Talenlaboratorium iets vertellen over 'mes courses du weekend'. Aan dit onderwijsinstituut was het waarschijnlijk niet alledaags dat iemand de wielersport beoefende.

Naamkunde, toponymie (plaatsnaamkunde) in het bijzonder, heeft altijd mijn interesse gehad. In de tweede klas van de ULO schreef ik al een opsteltje over de naam Rosmalen, met een 6+ als resultaat. Toen ik vele jaren later in de bibliotheek van de al genoemde Katholieke Leergangen literatuur vond over Nederlandse en Franse naamkunde, werd ik helemaal gegrepen door deze taaldiscipline. Ter afsluiting van de eerstegraadsopleiding heb ik een studie gedaan over Germaanse toponiemen op de taalgrens met het Romaanse taalgebied (Noord-Frankrijk). Aan de Leidse universiteit ben ik afgestudeerd op een Frans literair onderwerp uit 1180, met daarin uiteraard een stukje naamkunde!

Nadat ik in de zomer van 1972 gestopt ben met wielervedstrijden, heb ik nog jaren in mijn vrije tijd heel wat kilometertjes op de racefiets gemaakt.

Tot 1997. Toen heb ik mijn racefiets voorgoed aan de haak gehangen in ons schuurtje in Boxtel-Oost.

Daar hangt sindsdien mijn in 1969 handgemaakte en inmiddels 'antieke' RIH-fiets te roesten.

Ook al wielren ik allang niet meer, ik draag nog altijd wel een warm hard toe aan de wielersport. Als het enigszins kan, kijk ik op tv naar wedstrijden op de weg of in het veld (cyclo-cross), met een verzamelpak van plaatsnamen en een Michelin wegenatlas bij de hand. Van de voorbijkomende namen wil ik dan graag weten waar ze vandaan komen en wat ze betekenen. Zo vullen voor mij naamkunde en wielersport elkaar toch nog altijd aan, ook al ben ik tegenwoordig niet meer dan een fietser op een gewone fiets!

Heemkunde Boxtel leent boeken uit

Heemkunde Boxtel heeft een groot aantal boeken die je kunt vinden in de Heemkamer.

Deze boeken zijn in te zien in de heemkamer.

Maar vanaf 1 januari 2023 gaan we de boeken ook uitlenen. Exclusief voor Heemkundefleden.

Via www.boekenbankboxtel.nl kunt u de titels van de boeken vinden en vaak ook een korte omschrijving van het boek. Hier kunt u ook zien of het boek misschien al uitgeleend is.

Boeken die in de ArcheoHotspot bewaard worden, worden niet uitgeleend.

Hoe gaat het uitlenen in zijn werk?

- Kijk op de website www.boekenbankboxtel.nl of het boek aanwezig is
- kijk bij 'beschikbaarheid' of het ook wordt uitgeleend
- U komt naar de heemkamer op vrijdagochtend tussen 10.00 en 13.00 uur.
- Het boek wordt u overhandigd door de heemkamermedewerker.
- Er wordt een formulier in tweevoud opgemaakt. Eén exemplaar blijft in de heemkamer en het andere exemplaar krijgt u mee.
- Het boek kan maximaal 4 weken worden geleend.
- U brengt het boek terug naar de heemkamer vóór of op de datum die op het formulier staat.
- attentie: de heemkamer is alleen open op vrijdagochtend van 10.00 tot 13.00 uur

Heemkunde Boxtel cadeaubon

Een leuk cadeautje voor elke gelegenheid.

Geef iemand een lidmaatschap van Heemkunde Boxtel cadeau, geldig voor één jaar.

Het lidmaatschap wordt na dat jaar automatisch stopgezet, tenzij men voor verlenging kiest.

De cadeaubon is te koop voor € 20,00 in de Heemkamer op vrijdagochtend tussen 10.00 en 13.00 uur.

U vindt de Heemkamer in de bibliotheek, Burgakker 4

De bon is ook te bestellen via e-mail: secretaris@heemkundeboxtel.nl

Cadeaubon

Cadeaubon ter waarde van €20,00 (twintig euro).

Voor een jaar lidmaatschap van Heemkunde Boxtel

Lever de geheel ingevulde bon in bij de secretaris

van Heemkunde Boxtel via E-mail

secretaris@heemkundeboxtel.nl

of via de post

De Houtbreker 23 5283 ME Boxtel

Naam: .....

Voornaam: .....

Adres: .....

Postcode en woonplaats: .....

Telefoonnr: .....

E-mailadres: .....

Datum ingang lidmaatschap: .....

Lidmaatschap eindigt automatisch na één jaar

Zie voor privacy beleid Heemkunde Boxtel de website:

www.heemkundeboxtel.nl

Indien onbestelbaar:
De Houtbreker 23, 5283 ME Boxtel

U wilt een stukje schrijven!

U mag zelf ook kopij aanleveren voor een van de volgende nieuwsbrieven. Lever uw tekst aan als Word-bestand en voeg daar eventuele foto's bij.

Colofon

WEBSITE: www.heemkundeboxtel.nl

BEELDBANK: www.beeldbankboxtel.nl

BOEKENBANK: www.boekenbankboxtel.nl

BIDPRENTJES : www.bidprentjesboxtel.nl

FACEBOOK: www.facebook.com/heemkundeboxtel

VOORZITTER:

Henk van Beers

E-mail: voorzitter@heemkundeboxtel.nl

PENNINGMEESTER:

Nellie van den Brandt-Boselie

E-mail: penningmeester@heemkundeboxtel.nl

Rek.nr.: NL79 RABO 0128712880

t.n.v. Heemkundekring Boxtel

SECRETARIS EN LEDENADMINISTRATIE:

Christ van Eekelen

De Houtbreker 23

5283 ME Boxtel

Telefoon: 0411-675818

E-mail: secretaris@heemkundeboxtel.nl

REDACTIE:

Christ van Eekelen

Hanneke van der Eerden

Nellie van den Brandt-Boselie

Nel van Doorn- van de Langenberg

E-mail: redactie@heemkundeboxtel.nl

Uit de beeldbank

4 december 1960

Twee maanden oud is de nieuwe Maria Reginakerk in de wijk Selissen. Het ontwerp van de Boxtelse architect Jan Strik is best uniek te noemen. Een vloeroppervlak van 37 bij 37 meter zonder dat er één pilaar in de kerk staat. Het dak hangt min of meer aan drie stalen spanten. Elk spant heeft weer tien ophangpunten, die door de aannemer van de staalconstructie enkel aan de bovenkant flexibel zijn bevestigd. Het advies was echter om dat ook aan de onderkant te doen. Dat is niet gebeurd en het gevolg hiervan was, dat toen de spanten door de storm gingen bewegen enkele ophangpunten aan de zijkant (waar de beweging het grootst was) het begaven door metaalmoetheid. Het plafond scheurde op twee plaatsen en zakte ongeveer een halve meter. Op enkele plaatsen werd het dak 'lek gestoken' omdat het gevaar niet denkbeeldig was dat de zware druk van het hemelwater nog meer schade zou opleveren.

Jaaroverzicht Heemkunde Boxtel 2023

19 januari	Prostitutie in de 17e eeuw in 's-Hertogenbosch door J. Wassink
2 maart	Ridderschap in Noord-Brabant vanaf 1814 door Klaasje Douma
16 maart	Jaarvergadering en uitreiking Heemkundepluim
20 april	lezing over August von Bonstetten door Jac Biemans
9 september	Open Monumentendag
21 september	Moord op Italiaanse marskramer door Leon Vingerhoeds
23 september	Grote excursie
19 oktober	Dialecten in Brabant door Jos Swanenberg
23 november	Virtuele interactieve historische wandeling door oud Boxtel door Christ van Eekelen